

Владислав Сергійович Галстян

аспірант кафедри теоретичної і практичної філософії професора Й. Б. Шада
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-5816-0879>

Сергій Сергійович Беднарський

аспірант кафедри теоретичної і практичної філософії професора Й. Б. Шада
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-4496-648X>

ВІЗУАЛЬНА ГЕРМЕНЕВТИКА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У статті досліджується становлення візуальної герменевтики як самостійного напрямку філософських досліджень в умовах цифрової трансформації культури. Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентним домінуванням візуальних форм комунікації та розвитком алгоритмічних технологій, що радикально трансформують традиційні практики розуміння та інтерпретації. Автор аналізує теоретико-методологічні засади візуальної герменевтики, що формуються на перетині класичної герменевтичної традиції, семіотики, теорії медіа та інноваційних підходів Digital Humanities.

Особлива увага приділяється аналізу ключових епістемологічних зрушень: подоланню текстоцентризму, становленню мультимодальної онтології та розвитку алгоритмічної герменевтики. Досліджуються процеси трансформації класичних герменевтичних категорій у цифровому середовищі, де алгоритми стають невидимими співавторами смислу, формуючи розуміння сучасного інтерпретатора. Аналізується специфіка візуальної риторики як автономного режиму смислотворення, що характеризується симультанністю, полісемічністю, афективністю та особливою формою індексальності.

Емпіричну базу дослідження складає критичний аналіз платформи TikTok як парадигматичного прикладу візуально-алгоритмічних медіа та феномену інтернет-мему як квінтесенції цифрового смислотворення. Виявлено фундаментальну амбівалентність сучасних цифрових середовищ, які одночасно розширюють герменевтичний горизонт і створюють нові форми обмеження інтерпретативного досвіду. Платформна архітектура TikTok демонструє механізми редукції герменевтичної складності через алгоритмічну медіацію та темпоральну компресію, створюючи парадоксальну ситуацію псевдо-партиципаторності. Аналіз мемів розкриває феномен «згущеного значення», де складні семантичні конструкції редукуються до мінімалістичних візуальних форм через процеси семіотичної компресії та метонімічної редукції. У статті обґрунтовується необхідність розробки нових методологічних стратегій: синоптичного читання, афективної герменевтики та алгоритмічної грамотності. Доводиться, що візуальна герменевтика в епоху цифрових медіа вимагає фундаментального переосмислення базових категорій інтерпретації, де значення не стільки «розшифровується», скільки «проживається» через імерсивну взаємодію з медіаартефактами, а технологія перетворюється з нейтрального посередника на активного співавтора смислу.

Ключові слова: **візуальна герменевтика, цифрові медіа, алгоритмічна інтерпретація, мультимодальність, інтернет-мем, Digital Humanities, візуальна риторика.**

Як цитувати: Галстян, В., Беднарський, С., (2025). Візуальна герменевтика в цифрову епоху. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*, (71), 42-51. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2025-71-05>

In cites: Halstyan, V., Bednarskyi, S., (2025). Visual hermeneutics in the digital age. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Theory of Culture and Philosophy of Science*, (71), 42-51. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2025-71-05> [In Ukrainian]

Сучасна культурна ситуація характеризується безпрецедентним домінуванням візуальних форм комунікації, що радикально трансформує традиційні практики розуміння та інтерпретації.

У світі, де щодня народжується близько 5 мільярдів фотографій та понад 720 000 годин відеоконтенту, герменевтика як філософська дисципліна стикається з необхідністю фундаментального переосмислення власних теоретичних підвалин. У відповідь на ці виклики особливого значення набувають методологічні інновації Digital Humanities, які пропонують нові інструменти для аналізу масивів візуальних даних та мультимодальних текстів. Поєднання традиційних герменевтичних підходів з обчислювальними методами – від комп'ютерного зору до нейромережевого аналізу візуальних патернів – відкриває безпрецедентні можливості для дослідження культурних трансформацій у реальному часі. *Актуальність дослідження* візуальної герменевтики зумовлена тим, що ця трансформація виходить далеко за межі технологічних змін – вона проникає в саму сутність людського пізнання, механізми формування смислів та структури культурної пам'яті. Філософське осмислення цих процесів набуває вирішального значення для розуміння природи сучасної свідомості та емерджентних форм суб'єктності, що кристалізуються в епоху цифрової медіатизації буття.

Мета дослідження полягає в концептуалізації візуальної герменевтики як самостійного напрямку філософських досліджень та розробці теоретико-методологічних засад інтерпретації мультимодальних текстів у цифровому комунікативному просторі з урахуванням інноваційних підходів Digital Humanities.

Об'єктом дослідження є процеси смислоутворення та інтерпретації в умовах домінування візуально-цифрових форм комунікації та їх трансформація під впливом алгоритмічних систем і нейромережевих технологій.

Предмет дослідження охоплює трансформацію герменевтичних практик та становлення візуальної герменевтики як міждисциплінарного підходу, що інтегрує філософську рефлексію з обчислювальними методами аналізу сучасних медіафеноменів.

Основні завдання дослідження: 1) експлікувати філософські підстави візуальної герменевтики в контексті постструктуралістської та постфеноменологічної парадигм з урахуванням методологічних інновацій Digital Humanities; 2) проаналізувати специфіку мультимодального тексту як об'єкта герменевтичної інтерпретації в епоху великих даних та машинного навчання; 3) визначити онтологічний статус візуальної риторики в цифровому медіасередовищі, де алгоритми стають співавторами змісту. 4) дослідити трансформацію класичних герменевтичних категорій (розуміння, інтерпретація, герменевтичне коло) в умовах алгоритмічної медіації та нейромережевої обробки візуальної інформації; 5) розробити гібридний методологічний інструментарій, що поєднує традиційні герменевтичні підходи з обчислювальними методами для аналізу конкретних медіафеноменів (меми, платформи соціальних медіа, цифрове мистецтво); 6) визначити епістемологічні межі та етичні виклики застосування штучного інтелекту в процесах візуальної інтерпретації та смислоутворення.

Теоретичні засади візуальної герменевтики в цифрову епоху: візуальна герменевтика постає як міждисциплінарний проект, що синтезує методологічні здобутки класичної герменевтики, семіотики, теорії медіа та візуальних досліджень, водночас інтегруючи інноваційні підходи Digital Humanities. Її становлення зумовлене фундаментальним «візуальним поворотом» (pictorial turn) у культурі [Mitchell, 1994], який ознаменував перехід від логоцентричної парадигми до візуально-орієнтованих форм комунікації та пізнання, що тепер підсилюється експоненційним зростанням візуальних даних та розвитком технологій їх обробки.

Формування візуальної герменевтики спирається на кілька ключових епістемологічних зрушень. По-перше, це подолання текстоцентризму в епоху великих даних: Якщо класична герменевтика Шлейєрмахера, Дільтея та Гадамера оперувала переважно вербальними текстами як первинними носіями смислу, то сучасна герменевтична теорія визнає онтологічну самостійність візуальних форм репрезентації. Це передбачає відмову від редукціоністського підходу, що розглядав зображення як ілюстрацію вербального змісту. Водночас нові обчислювальні методи – від комп'ютерного зору до нейромережевого аналізу – дозволяють досліджувати масиви візуальних даних, виявляючи патерни та структури, недоступні для традиційного герменевтичного аналізу. По-друге, парадоксальним чином, розвиток візуальної герменевтики супроводжується критикою наївного окулярцентризму [Jay, 1993). Візуальне більше не розглядається як безпосередня даність, а постає як складний культурно-опосередкований конструкт, що вимагає герменевтичного розшифрування. У цифрову епоху ця опосередкованість ускладнюється алгоритмічною медіацією: системи комп'ютерного зору, нейромережеві фільтри та алгоритми рекомендацій формують те, що ми бачимо, ще до

моменту сприйняття, створюючи нові шари інтерпретації між суб'єктом та візуальним об'єктом. В третіх, на відміну від традиційного герменевтичного підходу, орієнтованого на експлікацію текстуальних смислів, візуальна герменевтика оперує поняттям мультимодального тексту, де значення конституюється через взаємодію різних семіотичних систем [Kress, van Leeuwen, 2001; Jewitt, 2009]. Це передбачає розуміння смислу як емерджентного феномену, що виникає на перетині візуального, вербального, аудіального та тактильного модусів. У цифровому середовищі ця мультимодальність доповнюється інтерактивністю та процедурною риторикою, де алгоритми стають активними співучасниками процесу смислотворення. А інтеграція методів Digital Humanities трансформує саму природу герменевтичного дослідження. Технології машинного навчання дозволяють аналізувати величезні корпуси візуальних даних, виявляючи культурні патерни та семіотичні зв'язки в масштабах, недосяжних для індивідуального дослідника. Водночас це породжує нові епістемологічні питання про природу алгоритмічної інтерпретації та співвідношення між людським розумінням і машинним «баченням». А до всього цього, візуальна герменевтика в цифрову епоху має розвивати не лише інструменти для аналізу візуальних текстів, але й критичну рефлексію щодо самих алгоритмічних систем, які опосередковують наш доступ до візуального. Це включає дослідження упереджень у навчальних датасетах, аналіз «чорних скриньок» нейромереж та критику технологічного детермінізму в цифрових гуманітарних науках.

Методологія візуальної герменевтики інтегрує кілька теоретичних традицій, збагачених сучасними цифровими підходами. Це феноменологічна традиція у цифрову епоху: концепт «тілесної схеми» [Merleau-Ponty, 1945] стає основою для розуміння імерсивних форм візуальної комунікації. У цифровому контексті ця традиція збагачується дослідженнями віртуальної тілесності, розширеної реальності та нейрофеноменології, які аналізують, як цифрові інтерфейси трансформують базові структури сприйняття та створюють нові форми embodied cognition. Семіотичний підхід та обчислювальна семіотика: роботи Барта та Еко забезпечують фундаментальний інструментарій для аналізу візуальних кодів та конотативних рівнів значення. Особливо продуктивною виявляється концепція «міфології» Барта для розуміння ідеологічних вимірів візуальної риторики. У контексті Digital Humanities ці підходи доповнюються методами обчислювальної семіотики, які використовують машинне навчання для виявлення семіотичних патернів у великих корпусах візуальних даних. Алгоритми кластеризації та класифікації дозволяють картографувати "візуальні мови" різних культур і субкультур, виявляючи приховані семіотичні зв'язки. А ще деррідіанська деконструкція дискурсивних практик дозволяє проблематизувати владні відносини, вписані у візуальні режими репрезентації. Концепт «скопінного режиму» [Metz, 1982] розкриває зв'язок між візуальністю та механізмами суб'єктивації. У цифрову епоху ця критична традиція розширюється до аналізу алгоритмічної влади, досліджуючи, як системи комп'ютерного зору та нейромережі створюють нові форми візуального контролю та нормалізації. Критичні дослідження штучного інтелекту виявляють, як алгоритмічні упередження вбудовуються в системи розпізнавання образів, створюючи нові форми цифрової дискримінації. І розуміння медіа як не нейтральних носіїв, а активних агентів формування смислу. Концепція «медіальної апріорі» [Kittler, 1999] підкреслює конститутивну роль технологічних умов для герменевтичних практик. У сучасному контексті ця традиція еволюціонує в критичні алгоритмічні студії, які досліджують, як машинне навчання, нейромережі та системи штучного інтелекту функціонують не просто як інструменти, а як епістемологічні рамки, що визначають умови можливості візуального пізнання. Digital Humanities як методологічний міст дозволяє створити інтеграцію традиційних герменевтичних підходів із сучасними обчислювальними методами. Візуальна аналітика, мережевий аналіз, topic modeling для візуальних корпусів, методи виявлення візуальних патернів через глибоке навчання всі ці інструменти розширюють можливості герменевтичного аналізу. Водночас вони вимагають критичної рефлексії щодо епістемологічного статусу машинно-генерованих інтерпретацій та етичних наслідків делегування герменевтичних процесів алгоритмам. Ну і нейрогерменевтика та когнітивні підходи пропонують нові моделі розуміння процесів інтерпретації. Дослідження нейронних кореляцій естетичного досвіду, механізмів візуального впізнавання та семантичної обробки зображень доповнюють філософську рефлексію емпіричними даними. Це створює основу для міждисциплінарного діалогу між герменевтикою, когнітивними науками та штучним інтелектом.

Ключовим моментом для аналізу візуальної герменевтики стає візуальна риторика яка

працює в автономному режимі смислотворення, що функціонує за власними законами і не редукується до вербальних форм [Barthes, 1977; Mitchell, 1994]. У цифровому середовищі візуальна риторика набуває характеру метамови, здатної генерувати складні семантичні конструкти через мінімалістичні візуальні форми. Ця трансформація особливо виразна в контексті алгоритмічної обробки зображень, де нейромережі створюють нові візуальні мови через процеси генеративного моделювання. Специфіка візуальної риторики проявляється через її фундаментальні характеристики. Симультанність означає, що на відміну від лінійності вербального тексту, візуальне значення схоплюється цілісно та миттєво, створюючи ефект безпосереднього розуміння. Водночас полісемічність забезпечує принципову множинність інтерпретацій, не обмежену граматичними структурами традиційної мови. Афективність виявляється в безпосередньому впливі на емоційні стани реципієнта, мінаючи раціональні фільтри свідомості. Індексальність як здатність візуального знаку вказувати на реальність свого референта створює ілюзію безпосереднього доступу до світу, хоча в цифрову епоху ця індексальність часто виявляється симульованою через технології *deepfake* та генеративні нейромережі.

У цифрову епоху герменевтична ситуація радикально ускладнюється втручанням алгоритмічних систем, що опосередковують доступ до візуальних текстів. Алгоритми рекомендацій, фільтрації та персоналізації контенту стають невидимими співавторами смислу, формуючи те, що Гадамер називав герменевтичним горизонтом інтерпретатора. Проте тепер цей горизонт конструюється не лише культурною традицією, а й машинними алгоритмами, які аналізують патерни поведінки користувача та прогнозують його інтерпретативні преференції. Це породжує феномен «алгоритмічної герменевтики», яка функціонує в принципово нових умовах. Інтерпретація здійснюється в контексті непрозорості механізмів селекції контенту, де алгоритми діють як «чорні скриньки», приховуючи логіку своїх рішень. Формується те, що Елі Парізер назвав «бульбашкою фільтрів» [Pariser, 2011], які обмежують герменевтичний досвід користувача, створюючи замкнені інформаційні простори. Водночас виникають нові форми передрозуміння, опосередковані машинним навчанням алгоритми формують очікування користувача щодо візуального контенту, впливаючи на його інтерпретативні стратегії ще до моменту безпосереднього сприйняття.

Цифрова трансформація породжує принципово нові форми герменевтичної суб'єктності, які радикально відрізняються від класичного розуміння інтерпретатора. Просьюмер втілює злиття ролей виробника та споживача візуального контенту, коли кожен акт інтерпретації потенційно стає актом творення нових смислів через ремікси, меми та візуальні коментарі. Алгоритмічний суб'єкт представляє якісно нову форму інтерпретатора, чия агентність частково делегована автоматизованим системам від нейромережових фільтрів, що модифікують зображення в реальному часі, до систем автоматичного тегування та категоризації візуального контенту. Мережевий інтерпретатор функціонує як учасник колективних процесів смислотворення в соціальних медіа, де значення формується через складну динаміку лайків, репостів, коментарів та алгоритмічного просування контенту. Ці нові форми суб'єктності не просто доповнюють традиційне розуміння герменевтичного суб'єкта, а фундаментально трансформують саму природу інтерпретативного акту. У цифровому середовищі інтерпретація стає розподіленим процесом, де людська агентність переплітається з алгоритмічною, індивідуальне розуміння - з колективним, а стабільні смисли з динамічними потоками значень. Таким чином, теоретичні засади візуальної герменевтики формуються на перетині множинних дисциплінарних традицій та технологічних інновацій, створюючи концептуальний апарат для осмислення радикально нових умов виробництва та циркуляції смислів у цифрову епоху. Ця нова герменевтика має враховувати не лише традиційні філософські категорії, а й емерджентні феномени алгоритмічної медіації, розподіленої агентності та гібридних форм суб'єктності, що визначають сучасний ландшафт візуальної культури.

Дослідження платформи TikTok як парадигматичного прикладу візуально-алгоритмічних медіа виявляє фундаментальну амбівалентність сучасних цифрових середовищ. З одного боку, платформа демонструє емерджентні форми смислоутворення, які потенційно розширюють герменевтичний горизонт через нові модальності візуальної комунікації. З іншого – її структурні особливості часто призводять до колапсу значення під тиском надмірної семіотичної продукції.

Критичний аналіз алгоритмічної архітектури платформи розкриває механізми редукції герменевтичної складності. Система рекомендацій, побудована на принципах максимізації

залученості, створює замкнену герменевтичну петлю, де користувач інтерпретує контент, який вже попередньо структурований алгоритмом відповідно до передбачуваних патернів споживання. Ця попередня алгоритмічна інтерпретація функціонує як приховане передрозуміння у гадамерівському сенсі, але на відміну від культурної традиції, воно залишається непрозорим для інтерпретатора.

Темпоральна архітектура платформи, заснована на форматі коротких відео, структурно обмежує можливості розгортання складних смислових конструкцій. Це призводить до домінування режиму сприйняття орієнтованого на миттєві афекти та візуальні шоки, які не залишають простору для рефлексивної інтерпретації. Така темпоральна компресія трансформує саму природу герменевтичного акту, редукуючи його до швидкого розпізнавання знайомих патернів.

Платформа створює складну ілюзію партиципаторності, де видима активність користувачів у створенні контенту маскує глибинні обмеження, накладені алгоритмічною та інтерфейсною архітектурою. Те, що сприймається як спонтанна творчість – тренди, челенджі, дуети – насправді функціонує в межах жорстко регламентованих шаблонів. Ця псевдо-партиципаторність створює новий тип герменевтичної ситуації, де інтерпретація та творення смислів відбуваються в заздалегідь визначених алгоритмічних рамках. Структурна формула TikTok-нарративу репрезентує нову граматику візуального дискурсу, де звукова доріжка часто функціонує як первинний організуючий елемент. Це породжує специфічну форму аудіовізуальної інтертекстуальності, коли один звуковий фрагмент генерує множину візуальних інтерпретацій. Процес мемефікації, який платформа активно стимулює, можна розглядати як особливу герменевтичну стратегію – розуміння досягається через впізнавання та варіювання знайомих шаблонів, що веде до герменевтичної стандартизації. Система рекомендацій формує герменевтичний досвід користувача способами, які залишаються непрозорими для самого інтерпретатора. Це створює парадоксальну ситуацію, коли алгоритм одночасно розширює і звужує герменевтичний горизонт, пропонуючи нові інтерпретативні можливості, але в межах обчислювально визначених параметрів. Платформи створюють специфічні епістемологічні обмеження, які фундаментально трансформують умови можливості герменевтичного досвіду. Квантифікація інтерпретації через метрики лайків, переглядів та поширень редукує багатовимірність смислового досвіду до одновимірних числових показників. Постійний потік контенту породжує стан герменевтичної втоми, коли надмірність стимулів виснажує здатність до глибокої інтерпретації. Платформна економіка трансформує процеси смислотворення в товар, що циркулює в системі уваги та даних, створюючи нові форми комодифікації герменевтичного досвіду.

Аналіз візуально-алгоритмічних платформ виявляє їхню фундаментальну амбівалентність. Вони створюють безпрецедентні можливості для мультимодального смислотворення, колективної інтерпретації та динамічної інтертекстуальності. Водночас структурні особливості цих платформ – алгоритмічна медіація, темпоральна компресія, економічні імперативи – часто працюють проти глибини та складності інтерпретативного досвіду. Критичне завдання візуальної герменевтики в цифрову епоху полягає не в технофобській критиці чи технооптимістичній апології нових медіа, а в розробці концептуального апарату, здатного охопити складність сучасних умов смислотворення. Це вимагає інтеграції герменевтичної чутливості з критичною теорією медіа, аналізом алгоритмічної влади та розумінням політекономічних умов цифрового капіталізму. Платформи типу TikTok слід розглядати як складні соціотехнічні асамбляжі, які одночасно уможливають і обмежують певні форми інтерпретативних практик, створюючи новий герменевтичний ландшафт, де людська агентність переплітається з алгоритмічною в безпрецедентних конфігураціях.

Від аналізу платформної специфіки візуально-алгоритмічних медіа логічно перейти до дослідження мему як квінтесенції цифрової візуальної культури. Якщо TikTok репрезентує структурні умови функціонування візуальної герменевтики в алгоритмічному середовищі, то мем втілює саму сутність цифрового смислотворення – його динамічність, контекстуальність та колективну природу. Інтернет-мем постає як парадигматичний об'єкт візуальної герменевтики, що демонструє фундаментальні принципи функціонування візуального смислу в цифрову епоху. На відміну від традиційних культурних артефактів, мем існує в режимі постійного становлення, його онтологія визначається не стабільністю форми, а динамікою трансформацій та реконтекстуалізацій. Ця процесуальна природа радикально відрізняє мем від класичних

об'єктів герменевтичного аналізу. Якщо Річард Докінз у 1976 році запропонував концепцію мему як «одиниці культурної трансмісії», то в цифровому середовищі ця концепція набуває принципово нових вимірів. Інтернет-мем функціонує не просто як реплікатор культурної інформації, а як складний семіотичний комплекс, що поєднує візуальні, текстуальні та контекстуальні елементи в динамічній єдності, постійно мутуючи під впливом колективної творчості та алгоритмічного розповсюдження. Мем репрезентує феномен "згущеного значення" (condensed meaning), де складні семантичні конструкції редукуються до мінімалістичних візуальних форм. Цей процес семіотичної компресії функціонує як візуальний архів культурних значень, де кожен елемент – зображення, текст, композиція – відсилає до ширших дискурсивних формацій. Класичний мем «Distracted Boyfriend», наприклад, конденсує складні наративи про вибір, спокусу та моральні дилеми в одному візуальному фреймі, створюючи багатшарову смислову структуру через мінімальні виражальні засоби. Метонімічна редукція в мемах проявляється через здатність частини репрезентувати ціле – окремий кадр з фільму може втілювати цілий наратив або культурний контекст. Мем «One Does Not Simply Walk into Mordor» використовує один кадр для активації цілого універсуму «Володаря перснів» та пов'язаних з ним культурних асоціацій, демонструючи потужність візуальної синекдохи в цифровому середовищі. Процес іконічної кристалізації перетворює візуальні елементи мему на універсальні знаки, що миттєво активують комплексні смислові структури. Трансформація обличчя «Doge» з фотографії конкретного собаки на універсальний символ іронічного подиву ілюструє, як мем створює нову візуальну мову через процеси семіотичної абстракції та культурної конвенціоналізації.

Мем існує в густій мережі інтертекстуальних зв'язків, що функціонують на кількох рівнях одночасно. Горизонтальна інтертекстуальність пов'язує мем з іншими мемами та інтернет-феноменами, створюючи розгалужену мережу взаємних референцій. Вертикальна інтертекстуальність встановлює зв'язки з високою культурою, історичними подіями, філософськими концептами, демонструючи здатність мему функціонувати як міст між різними культурними регістрами. Метатекстуальність проявляється в самореферентності мемів, що коментують власну природу, створюючи рефлексивні петлі смислотворення. Серія мемів «Expanding Brain» демонструє цю багаторівневу інтертекстуальність, одночасно відсилаючи до візуальної традиції наукових ілюстрацій, філософських концепцій ієрархії знання, іронічної критики псевдоінтелектуалізму та попередніх версій самого мему. Така смислова щільність створює герменевтичну ситуацію, де інтерпретація вимагає одночасного схоплення множинних культурних кодів.

Іронічна модальність в мемах функціонує як складний семіотичний механізм. Як епістемологічний інструмент, іронія дозволяє висловлювати складні ідеї через заперечення їх буквального значення. Як захисний механізм, вона створює дистанцію між автором і висловлюванням, дозволяючи уникнути прямої відповідальності за контроверсійні твердження. Як соціальний маркер, іронія демонструє приналежність до спільноти «тих, хто розуміє», формуючи межі інтерпретативних спільнот. Мем «This is Fine» майстерно використовує іронію для артикуляції складних емоційних станів – від особистої тривоги до критики соціально-політичної ситуації, демонструючи афективну потужність іронічного модусу.

Інтерпретація мему характеризується високою контекстуальною залежністю, що вимагає від інтерпретатора специфічних компетенцій. Культурна компетенція передбачає знання попередніх версій мему та розуміння субкультурних кодів. Темпоральна чутливість означає здатність співвідносити мем з моментом його появи та актуальними подіями. Платформна грамотність включає усвідомлення специфіки різних соціальних мереж та їхніх аудиторій. Значення мему не є фіксованим, а виникає перформативно в акті його використання. Ітеративність означає, що кожне відтворення мему трансформує його значення, додаючи нові смислові нашарування. Контекстуальна варіативність проявляється в тому, що той самий мем може набувати різних значень у різних спільнотах та платформах. Партиципаторність підкреслює, що користувачі не просто інтерпретують, а активно співстворять значення через ремікси, модифікації та реконтекстуалізації. Мем функціонує за принципами гештальт-психології, де значення виникає з конфігурації елементів, а не їх суми. Швидка циркуляція та трансформація мемів створює унікальні герменевтичні умови, що кидають виклик класичним концепціям інтерпретації. Акселерація смислу означає, що значення змінюється швидше, ніж формуються стабільні інтерпретативні рамки. Семіотична ентропія проявляється в «вигоранні» мему від надмірного використання. Архівна

проблематика пов'язана зі складністю документування та історизації мемів у їхній динамічній мінливості. Ці темпоральні особливості ставлять під питання фундаментальні герменевтичні концепції. Гадамерівське злиття горизонтів ускладнюється швидкістю зміни контекстів, коли горизонт інтерпретатора не встигає синхронізуватися з горизонтом тексту. Авторська інтенція розчиняється в колективному авторстві, де кожен користувач стає співтворцем значення.

Аналіз мемів вимагає розробки нових герменевтичних інструментів, адаптованих до специфіки цифрового середовища. Динамічна герменевтика має розробити методи інтерпретації, чутливі до темпоральних трансформацій та здатні схоплювати значення в процесі їхнього становлення. Мережевий аналіз дозволяє картографувати складні інтертекстуальні зв'язки, виявляючи приховані патерни смислової циркуляції. Етнографія цифрових спільнот забезпечує розуміння локальних інтерпретативних практик та субкультурних кодів. Мультимодальний підхід інтегрує аналіз візуального, текстуального та алгоритмічного вимірів мему. Бо мем репрезентує не просто новий тип культурного артефакту, а фундаментальну трансформацію способів виробництва та циркуляції значень у цифрову епоху. Його аналіз розкриває ключові характеристики сучасної візуальної культури: примат контексту над текстом, колективність смислотворення, іронію як домінуючий модус висловлювання та темпоральну нестабільність значень. Візуальна герменевтика мемів таким чином стає не просто окремим напрямом досліджень, а необхідним інструментом для розуміння ширших культурних трансформацій цифрової доби, де традиційні категорії авторства, тексту та інтерпретації зазнають радикального переосмислення.

Від аналізу мемів як квінтесенції цифрової візуальної культури логічно перейти до ширшої проблематики мультимодальності в сучасних медіа. Якщо мем демонструє процеси семіотичної компресії та контекстуального розгортання смислу, то мультимодальні артефакти – від інтерактивних інсталяцій до алгоритмічно генерованого мистецтва – репрезентують протилежну тенденцію: семіотичну експансію та одночасне функціонування множинних каналів смислотворення. Детальний аналіз конкретних мультимодальних феноменів – таких як імерсивні інсталяції TeamLab, цифрове мистецтво Beeple чи кінематографічні експерименти на кшталт «Everything Everywhere All at Once» – вимагає окремого дослідження. Наразі ж окреслимо методологічні контури візуальної герменевтики в епоху цифрових медіа.

Методологічні висновки: герменевтика цифрової візуальності. Аналіз розглянутих феноменів – від алгоритмічних платформ до мемів – виявляє необхідність розробки нових інтерпретативних стратегій, адаптованих до специфіки цифрового медіасередовища. Синоптичне читання передбачає здатність одночасно схоплювати різні семіотичні рівні, виявляти емерджентні ефекти взаємодії між модальностями та картографувати складні переходи між різними режимами репрезентації. Така стратегія вимагає подолання лінійного мислення традиційної герменевтики на користь мережевого, ризоматичного підходу до інтерпретації.

Афективна герменевтика визнає фундаментальну роль тілесних реакцій у процесах смислотворення, аналізує емоційні траєкторії, що розгортаються в процесі взаємодії з цифровими артефактами, та досліджує те, що можна назвати "настроями" візуальних текстів – їхню здатність створювати специфічні афективні атмосфери. У цифрову епоху афекти не просто супроводжують інтерпретацію, а часто передують їй, формуючи умови можливості розуміння. Алгоритмічна грамотність стає необхідною компетенцією сучасного інтерпретатора. Вона включає розуміння генеративних процесів, що лежать в основі створення цифрового контенту, здатність аналізувати алгоритмічні патерни та їх порушення, увагу до процедурної риторики – способів, якими алгоритми створюють аргументи через свою операційну логіку. Критична алгоритмічна грамотність передбачає також розуміння упереджень, вбудованих у системи машинного навчання, та їхнього впливу на процеси смислотворення.

Висновки: нова герменевтична парадигма для цифрової епохи. Проведений аналіз демонструє, що візуальна герменевтика в епоху цифрових медіа не може бути простим розширенням класичної герменевтичної теорії – вона вимагає фундаментального переосмислення базових категорій інтерпретації. У цифровому середовищі значення не стільки розшифровується через аналітичні процедури, скільки проживається через імерсивну взаємодію з медіартефактами. Інтерпретація набуває перформативного характеру – вона реалізується в самому акті взаємодії з інтерактивними системами, де кожен клік, свайп чи лайк стає герменевтичним жестом. Технологія в цифрову епоху перестає бути нейтральним посередником між текстом та інтерпретатором, перетворюючись на активного співавтора

смыслу. Алгоритми не просто передають контент, а формують умови його сприйняття, створюють контексти інтерпретації та визначають траєкторії смислового розгортання. Часовість та просторовість, які в класичній герменевтиці розглядалися як зовнішні умови інтерпретації, тепер стають конститутивними елементами самого смислу – особливо в контексті геолокаційних сервісів, алгоритмів реального часу та адаптивних інтерфейсів. Ця трансформація відкриває нові горизонти для філософського осмислення сучасної культури, водночас ставлячи складні методологічні виклики. Традиційне герменевтичне питання «що означає цей текст?» трансформується в цілу низку нових запитань: «як алгоритм конструює це значення?», «які дані формують цю інтерпретацію?», «як моя взаємодія з системою змінює сам текст?». Відповіді на ці питання вимагають не лише оновлення концептуального апарату, а й розробки нових методологічних підходів, здатних охопити динамічну, процесуальну природу цифрового смислотворення.

Розвиток візуальної герменевтики як самостійної філософської дисципліни вимагає системної інтеграції методологічних інновацій digital humanities з класичною герменевтичною традицією. Це передбачає розробку нового категоріального апарату, здатного описувати гібридні форми текстувальності, де людське та машинне, органічне та алгоритмічне переплітаються в складних конфігураціях. Особливої уваги потребує осмислення алгоритмічної медіації як фундаментальної умови сучасних процесів смислоутворення – від систем рекомендацій до генеративних нейромереж. Критично важливим стає дослідження нових форм герменевтичної суб'єктності, що виникають у цифрову епоху. Розподілена агентність, колективний інтелект, гібридні людино-машинні асамбляжі – всі ці феномени вимагають переосмислення класичного уявлення про інтерпретатора як автономного суб'єкта. Водночас необхідно розробляти критичні підходи до аналізу владних відносин, вбудованих у цифрові системи, та їхнього впливу на процеси інтерпретації. Візуальна герменевтика має потенціал стати не просто окремою академічною дисципліною, а необхідним інструментом критичного осмислення цифрової сучасності. В епоху, коли алгоритми дедалі більше визначають, що ми бачимо, як ми це інтерпретуємо і які смисли створюємо, філософська рефлексія над умовами можливості візуального розуміння набуває не лише теоретичного, а й практичного, етичного та політичного значення. Подальші дослідження в цій галузі мають зосередитися на розробці конкретних методологічних інструментів, критичному аналізі цифрових медіафеноменів та філософському осмисленні трансформацій, які цифрова революція привносить у фундаментальні процеси людського розуміння та смислотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Barthes, R. (1977). *Image-music-text* (S. Heath, Trans.). Fontana Press. 220 p.
2. Baudrillard, J. (1981). *Simulacra and simulation* (S. F. Glaser, Trans.). University of Michigan Press. 164 p.
3. Clough, P. T. (2018). *The user unconscious: On affect, media, and measure*. University of Minnesota Press. 240 p.
4. Dawkins, R. (1976). *The selfish gene*. Oxford University Press. 224 p.
5. Derrida, J. (1976). *Of grammatology* (G. C. Spivak, Trans.). Johns Hopkins University Press. 560 p. 456 p.
6. Dilthey, W. (1989). *Introduction to the human sciences* (R. A. Makkreel & F. Rodi, Eds.). Princeton University Press. 544 p.
7. Eco, U. (1976). *A theory of semiotics*. Indiana University Press. 368 p.
8. Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon Books. 333 p.
9. Gadamer, H.-G. (1975). *Truth and method* (G. Barden & J. Cumming, Trans.). Seabury Press. (Original work published 1960)
10. Husserl, E. (1970). *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology* (D. Carr, Trans.). Northwestern University Press.
11. Hristova, S. (2023). Visual algorithms: Visual computation and the representation of computational processes. *Big Data & Society*, 10(1). <https://doi.org/10.1177/20539517231158481>
12. Jay, M. (1993). *Downcast eyes: The denigration of vision in twentieth-century French thought*. University of California Press. 648 p.
13. Jewitt, C. (Ed.). (2009). *The Routledge handbook of multimodal analysis*. Routledge. 368 p.
14. Kittler, F. A. (1999). *Gramophone, film, typewriter* (G. Winthrop-Young & M. Wutz, Trans.). Stanford University Press. 360 p.

- 15.Kress, G., & van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. Arnold. 488 p.
- 16.McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill. 318 p.
- 17.Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of perception* (C. Smith, Trans.). Routledge & Kegan Paul. (Original work published 1945) 488 p.
- 18.Metz, C. (1982). *The imaginary signifier: Psychoanalysis and the cinema* (C. Britton, A. Williams, B. Brewster, & A. Guzzetti, Trans.). Indiana University Press. 327 p.
- 19.Mitchell, W. J. T. (1994). *Picture theory: Essays on verbal and visual representation*. University of Chicago Press. 462 p.
- 20.Omena, J. J., & Granado, A. (2020). Understanding algorithmic influence: Methods for analyzing communicative infrastructures of social media platforms. *International Journal of Communication*, 14, 1614-1632.
- 21.Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin Press. 304 p.
- 22.Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the human sciences: Essays on language, action and interpretation* (J. B. Thompson, Ed. & Trans.). Cambridge University Press. 314 p.
- 23.Schleiermacher, F. (1998). *Hermeneutics and criticism: And other writings* (A. Bowie, Ed. & Trans.). Cambridge University Press. 328 p.
- 24.Shifman, L., & Thelwall, M. (2023). Assessing global diffusion with web memetics: The spread and evolution of internet memes. *New Media & Society*, 25(4), 823-841. <https://doi.org/10.1177/14614448211029860>
- 25.Virilio, P. (1994). *The vision machine* (J. Rose, Trans.). Indiana University Press.

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів

Стаття надійшла до редакції 25.02.2025

Стаття рекомендована до друку 16.04.2025

Vladyslav S. Halstyan, PhD Student of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor Y. B. Shad, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0009-5816-0879>

Serhii S. Bednarskyi, PhD Student of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor Y. B. Shad, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0007-4496-648X>

VISUAL HERMENEUTICS IN THE DIGITAL AGE

The article examines the emergence of visual hermeneutics as an independent field of philosophical inquiry in the context of digital cultural transformation. The relevance of the research is driven by the unprecedented dominance of visual forms of communication and the development of algorithmic technologies that radically transform traditional practices of understanding and interpretation. The author analyzes the theoretical and methodological foundations of visual hermeneutics, which are formed at the intersection of classical hermeneutic tradition, semiotics, media theory, and innovative approaches of Digital Humanities.

Special attention is given to the analysis of key epistemological shifts: overcoming textcentrism, establishing multimodal ontology, and developing algorithmic hermeneutics. The processes of transformation of classical hermeneutic categories in the digital environment are examined, where algorithms become invisible co-authors of meaning, shaping the understanding of the contemporary interpreter. The specificity of visual rhetoric as an autonomous mode of meaning-making is analyzed, characterized by simultaneity, polysemy, affectivity, and a particular form of indexicality.

The empirical basis of the research consists of a critical analysis of the TikTok platform as a paradigmatic example of visual-algorithmic media and the phenomenon of internet memes as the quintessence of digital meaning-making. The fundamental ambivalence of contemporary digital environments is revealed, which simultaneously expand the hermeneutic horizon and create new forms of limitation of interpretive experience. TikTok's platform architecture demonstrates mechanisms for reducing hermeneutic complexity through algorithmic mediation and temporal compression, creating a paradoxical situation of pseudo-participatoriness. The analysis of memes reveals the phenomenon of «condensed meaning», where complex semantic constructions are reduced to minimalist visual forms through processes of semiotic compression and metonymic reduction. The article substantiates the need to develop new methodological strategies: synoptic

reading, affective hermeneutics, and algorithmic literacy. It is argued that visual hermeneutics in the digital media era requires a fundamental rethinking of basic categories of interpretation, where meaning is not so much «deciphered» as «lived» through immersive interaction with media artifacts, and technology transforms from a neutral intermediary into an active co-author of meaning.

Keywords: **visual hermeneutics, digital media, algorithmic interpretation, multimodality, internet meme, Digital Humanities, visual rhetoric.**

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest

The article was received by the editors 25.02.2025

The article is recommended for printing 16.04.2025